

OB 90. JUBILEJU AKADEMKINJE, ZASLUŽNE PROFESORICE DR. ALENKE ŠELIH

Aleš Završnik,

*univerzitetni diplomirani pravnik, doktor pravnih znanosti, profesor na
Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, direktor Inštituta za kriminologijo pri
Pravni fakulteti v Ljubljani*

1. UVOD

Na nacionalni kriminološki konferenci Prevenција in (ne)pravičnost, ki je 5. oktobra 2023 potekala na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, je Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani obeležil častitljiv 90. jubilej akademkinje in zaslužne profesorice dr. Alenke Šelih, dolgoletne direktorice in raziskovalke na omenjenem inštitutu.

Ob navzočnosti akademikov Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), vključno s člani SAZU profesorji prava in akademikom Slavkom Splichalom, sekretarjem I. sekcije za zgodovinske in družbene vede SAZU, ter drugimi uglednimi člani SAZU, kolegov s Pravne fakultete UL in Katedre za kazensko pravo Pravne fakultete UL, predstavnikov ministrstev in drugih organov javne uprave, kolegov (in nekdanjih kolegov) z Inštituta za kriminologijo, študentov prava, in posebej gostov iz tujine, smo počastili njen jubilej s posebnima predavanjema v čast Alenke Šelih (*Alenka Šelih Lectures*), ki sta ju izvedla akademik profesor dr. Frieder Dünkel z Univerze v Greifswaldu in sodnica z več mednarodnih kazenskih sodišč mag. Renate Winter.

Slovenska nacionalna kriminološka konferenca je bienalni dogodek, ki ga organizira Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani v sodelovanju s slovenskim Društvom za kazensko pravo in kriminologijo ter Fakulteto za varnostne vede Univerze v Mariboru. Na letošnji konferenci smo izvedli posebni »Predavanja v čast Alenke Šelih« in namen je, da v naslednjih letih posebna predavanja postanejo stalnica dogodkov v organizaciji Inštituta za

kriminologijo. Z izjemnimi znanstvenimi razpravami v njeno čast je Inštitut počastil dolgo in plodno poklicno pot ugledne kolegice.

Akad. Alenke Šelih načeloma ni treba posebej predstavljati. Vsi smo brali njena znanstvena in strokovna dela ali celo posredno ali neposredno sodelovali z njo na tak ali drugačen način pri raziskovalnem delu, njena dela so »vzgojila« številne generacije pravnih in pravnikov. A vendar ob njenem visokem jubileju omenimo nekaj pomembnih mejnikov v profesionalnem raziskovalnem delu akad. Alenke Šelih in poglobitnih kvalitet njenega udejstvovanja.

2. MEJNIKI POKLICNEGA DELA

Redna članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti je postala 12. junija 2003, od 5. maja 2005 do 6. maja 2008 je izvrševala funkcijo podpredsednice SAZU. Aktivno še vedno sodeluje pri delu Mednarodne mreže za človekove pravice, ki jo je ustanovilo več akademij in znanstvenih združenj s sedežem pri Ameriški akademiji znanosti.

Manj znano je morda dejstvo, da je akad. Šelih med letoma 1958 in 1959 opravljala naloge sodne pripravnice in funkcijo sodnice na okrajnem sodišču.

Raziskovalno delo je začela oktobra 1959 na Inštitutu za kriminologijo, kjer je ostala 15 let, nato se je habilitirala na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani leta 1973 in v vlogi visokošolske učiteljice opravljala delo do leta 2001. V obdobju 1985–1987 je bila dekanja Pravne fakultete, v obdobju 1987–1989 pa prorektorica Univerze v Ljubljani. Med letoma 1993 in 2004 je akad. Šelih opravljala naloge direktorice Inštituta za kriminologijo, od takrat pa ostaja angažirana kot raziskovalka na Inštitutu v različnih drugih oblikah.

3. PODROČJE ZNANSTVENEGA DELA

Znanstveni angažma akad. Alenke Šelih spada na področje kazenskega prava, konkretnije zlasti kazenskih sankcij in kazenskega prava mladoletnikov, kazenskopravnega sistema, človekovih pravic in kriminologije. V svojih delih se akad. Šelih zavzema za humano in racionalno odzivanje na kazniva dejanja ter spoštovanje pravne države in pravnih standardov pri uporabi represije. Zavzema se za uvedbo sodobnih kazenskih sankcij v pozitivnem kazenskem pravu.

V slovenskem pravnem prostoru je prva opozorila na problematiko žrtev kaznivih dejanj, na vprašanje varstva zasebnosti v kazenskem pravu – na Pravni fakulteti UL je na primer trenutno akreditiran poseben predmet Varstvo zasebnosti v kazenskih postopkih –, na problematiko pravice otrok, zlasti nasilja nad otroki.

Sistem kazenskega materialnega prava, ki ga je prvi razvil zasl. prof. dr. Ljubo Bavcon – pozneje pa je pritegnil še več mladih soavtorjev – je pogosto citirano delo. V novejših delih akad. Šelih opozarja zlasti na potrebo po sorazmernem upoštevanju načela varstva človekovih pravic in načela varnosti, ki ne sme imeti prednosti pred prvim.

4. »IMETI SVOJ GLAS«

Po formalni upokojitvi je akad. Alenka Šelih skrbela za raziskovalne in tudi neformalne odnose s člani Inštituta za kriminologijo. V tem obdobju smo se pogosto neformalno srečevali in skupaj organizirali več znanstvenih srečanj v sodelovanju s SAZU in z akademijo (so)izdali več publikacij. Tako je na primer soorganizirala in vodila IX. kongres Evropskega kriminološkega združenja (*European Society of Criminology*) v Ljubljani leta 2009, največji znanstveni dogodek v zadnjih desetletjih na področju kriminologije v Sloveniji.

Z ekipo mednarodnih znanstvenikov, ki »delajo in živijo« v Srednji in Vzhodni Evropi, sva skupaj izdala tudi knjigo *Crime and Transition in Central and Eastern Europe* (Springer, 2012). Monografija je vredna omembe iz posebnega razloga. Monografijo smo opravili z veliko znanstveno vnemo, njena priprava je obsegala pripravo več sestankov (v živo) celotne skupine. Posebnost pri pripravi je bila, da je v ekipo vnesla prepričanje, da ne gre »le« za še eno znanstveno delo, temveč da mora monografija odražati glasove znanstvenikov, ki »delajo in živijo« v teh državah, ki so se znašle po koncu hladne vojne v posebnem položaju, ter velik pomen in potrebo zoperstaviti se naracijam in konceptualizacijam, vsiljenim »od zunaj«, od zmagovalk hladne vojne, kar se je tako pogosto dogajalo.

Slovenska raziskovalna agencija RS (ARRS, danes ARIS) je knjigi podelila nagrado za najboljši družboslovni dosežek leta 2012, vendar je monografija veliko več kot to. Celoten projekt priprave monografije je pokazal, kako pomembno je, da znanstveniki povzdignemo svoj glas in delujemo kot ambasadorji znanosti in razuma. Znanstveniki ne bi nikoli smeli pristati na razumevanje, da smo le še eno »mnenje« v poplavi mnenj, v poplavi vsebin, ki jih danes ustvarja celo umetna inteligenca. Rezultati našega znanstvenega dela niso le še »en vidik«, o katerem je treba razpravljati, le še en glas, ki si zasluži enako težo pri odločitvah o družbenem razvoju kot glasovi neosveščenih vplivnežev, strokovno nepodprtih mnenjskih voditeljev in podobnih glasov, ki so lahko predvsem zelo »glasni«. Postopek ustvarjanja monografije je pokazal tudi način, kako potrditi vlogo znanstvenikov in njihovih institucij s teh delov sveta na mednarodnem prizorišču.

5. MEDNARODNO UDEJSTVOVANJE

Glede na navedeno ni naključje, da je en vidik dela akad. Alenke Šelih treba posebej izpostaviti – njeno mednarodno udejstvovanje. Poglobljeno poznavanje tematskih vprašanj kriminalitete politike in širšega področja kriminologije ter odlično znanje več tujih jezikov so jo pripeljali do prvih nastopov v tujini v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je začela pot mednarodne izmenjave idej onkraj meja takratne Jugoslavije. Med letoma 1977 in 1991 je bila nacionalna korespondentka Organizacije združenih narodov za področje mladoletniškega prestopništva za tedanjo državo. Leta 1982 je bila na mednarodnem kongresu izvoljena za članico izvršnega odbora Mednarodnega združenja sodnikov za mladoletnike in družinska sodišča (*Association Internationale des Magistrats de la Jeunesse et de la Famille*). Med letoma 1994 in 1998 je bila članica in predsednica Znanstvenega sveta pri Kriminološkem odboru za probleme kriminalitete Sveta Evrope. V tem okviru je sooblikovala več projektov na področju preprečevanja kriminalitete ter kot predsednica konferenc, sekcij in poročevalka sodelovala na več strokovnih dogodkih Sveta Evrope.

Akad. Alenka Šelih je za svoje dolgoletno in plodno raziskovalno delo prejela več nagrad in potrditev, najpomembnejše so gotovo: leta 2002 ji je bil podeljen naziv zaslužne profesorice Univerze v Ljubljani; leta 2006 je prejela nagrado združenja Pravniki za življenjsko delo in istega leta nagrado za izjemno kakovostno in strokovno delo na področju socialnega varstva Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Leta 2008 je prejela slovensko državno odlikovanje »Zlati red za zasluge« za znanstvenoraziskovalno delo, v letu 2019 pa na predlog Inštituta za kriminologijo Zoisovo nagrado za življenjsko delo.

Raziskovalci z Inštituta za kriminologijo imamo pri delu z akad. Alenko Šelih občutek, da stojimo na ramenih velikana (*Nanos gigantum humeris insidentes*), velikana, ki je omogočil razcvet tudi drugim, da bi videli dlje.

Spoštovani prof. Alenki Šelih se iskreno zahvaljujem za njen prispevek k razvoju kriminološke vede, razvoju Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani in za to, da bi tudi mi videli dlje. Vse najboljše ob 90. jubileju!